

Sosialu veitingarnar verða ójafnt skattaðar

Undir viðgerðini av lögmanrøðuni á tingi, segði J. Fr. Øregaard, framsøgumaður javnaðarfloksins, m. a.:

Vanligt er, at lögmaður á ólavssøku ger upp politisku stöðuna. Lýsir viðurskiptini, so sum tey eru, ella so sum landsstýrið metur tey at vera, og sigur frá ætlan landsstýrisins framyvir.

Hetta varð eisini gjørt nú seinastu ólavssøku, og er tað henda tala lögmannsins, sum handað varð tingmonnum tá, sum nú er til umrøðu her á tingi.

Nakað av tí, sum sagt varð í hesi røðu var fakta, og er viðlagt í skýllum. Annað vóru metanir, og ætlanir framyvir. Lat meg beinanvegin siga, at lögmanrøðan ikki er nakað samgonguskjal, sum samgongan er bundin av ella heftir fyri. Tað, sum sagt var á ólavssøku, stendur sostatt eina fyri landsstýrisins rokning.

Nakað annað er, at hetta er fyri størsta partin í samljóð við ta samgongu, sum valt hevur hetta landsstýri. Og sjálvur taki eg undir við meginpartin av tí, sum her er ført fram.

Eg skal ikki út í æsir taka upp aftur, tað sum tá varð fært fram, men bert triva í sumt av tí, sum víst varð á.

Tá henda samgonga varð skipað, var semja um at nýta allar møguleikar at skapa bestu kor vinnuliga, mentunarlaga og sosialt fyri alt okkara fólk, so teir betradu vinnumøguleikar blivu nýttir til skjóta útbýgging av samfelagi okkara á øllum hesum økjum.

Fyri at náa hesi mál hevur løgtingið samtykt ymiskar lógir, sum skuldu gera møguleikar hesar ætlanir. Og við teirri heimild, sum hesar lógir góvu landsstýrinum, hevur landsstýrið arbeitt á teim ymisku økjum.

At hetta hevur eydnast í so stóran mun, gongur sjón fyri søgn, tí nær um alla staðni veksur og gror. Tað er neyvan tað óki í samfelag okkara, har ikki menn *dsanna*, at her er hend stór broyting til tað betra.

Inntøkur fólksins eru skjótt vaksandi. Vinnumøguleikarnir eru fleirfaldaðir. Útbýgvingarmøguleikarnir hjá ungfolki eru heilt annarleiðis enn áður. Høvuðsvinnan: fiskivinnan, hevur ongantíð fyrr havt slíkar møguleikar, sum nú, og inntøkur fiskimansins hava ongantíð fyrr, hvorki í krónum ella í mun til inntøkurnar hjá øðrum stættum, verið næril tað, sum teir nú eru. Slitið — tað nær um ómenniskjaliga slitið, sum fiskimenn okkara liðu undir er ikki at samanlíka við tað sum fyrr var. Mekaniseringin av vinnuni hevur fært við sær, at maskinar í flestum forum hevur avloyst manna-

slitið. Møði, vøka og knoss er minni, og úrtøkan nógv størri.

Hesin inntøkuvøkstur er ikki einans komin fiskimanninum til góðar men øllum samfelagnum. Hesin peningastreymurin er nær um farin út í hvorja samfelagsað. Heimini eru vörðin vakrar og betri. Skúlar og læristøð eru nær um vörðin til symbolir, prýði og vakurleika. Skúlaundomurin verður fluttur við luksusbilum frá skúla til skúla. Fiskiskipflotin okist sum ongantíð áður, so menn hava álit á komandi tíðum.

Í materiel munnu aktiv færoyingana verða størri enn nakrantíð áður. Og um landsstýrið sigur satt, so er eitt satt vælsignilsi av avlopspeningi millum manna, so avlopspeningur streymar út av landinum, har rentan er nógv hægri enn her hjá okkum.

Men hesi aktiv er posamat-ur í samanlíking við tað aktiv sum vitan og kunneleiki okkara fiskimanna er. Tað at vit so tíðliga finga ein skiparskúla, sum alla tíð hevur verið nógv saktur, og at hesir menn hava lagt til brots, og skaffa sær vitan og kunneleika innan eitt nær um óavmarkað produktjónsorki, tað er færoyingana størsta aktiv. Nú verður eitt fremmanda ord nógv nýtt. Hetta ordið nov haw, allastaðni hvar tú kemur. Hetta ordið sum merkir nakað tað sama sum *øvitan*. Innan hetta óavmarkaða framleiðsluoki eiga menn okkara eina vitan sum er gull verd. Teir eiga eina vitan um havið, leiðir, streym, fiskiskap, fiskagongd, fiskaslog, skipaslog og veiðiamboð.

Hetta *»now haw*, hesa vitan, kann ongin skaffa sær á skúlabanki, men einans við erfaring og av royndum — og tí er hetta *»now haw* ein kostbar vitan. Henda vitan ger, at vit kunnu troysta allan sjógv um alt Norðhavið. Er fiskur ella verður fiskur ein mangulvøra, so eiga vit størri möguleikar enn nokur onnur tjóð at skaffa hesa mangulvøru, so leingi havið stendur okkum opið. So leingi vit hava óavmarkaðar viddir at troysta.

Menn við vitan og kunneleika. Fiskiskap sum kunnu troysta allar leiðir, mannaði við hesum monnum, óavmarkaðan veiðirætt og veiðimøguleikar. Framleiða eina vøru sum nógv lond ikki framleiða ella framleiða ov lítið av, og tí standa sum keyparar og góðir betalrar av hesum vørum. Tá liggur væl fyri.

Hetta hevur verið s'ðan nersagt til henda dag. Og tann framburður eg fyrr nevndi hevur verið møguligur vegna

hesa okkara stöðu. Men sum politikkari hevur ein ongan-tíð loyvi at verða hangandi í tí sum farið er. Her má ein altíð skoða framtíttir. Altíð seta kós.

Men fyri okkum øll ella allar er tað galdandi, at vit liva í nútíð, men skulu planleggja fyri framtíð. Nútíðin er viss. Her hava vit royndir og erfaringar. Men framtíðin er óviss.

Vit nýta bæði ta orku sum skapa er og vit investera uppá komandi fong, fyri at standa dubbaðir ella búnir til at mæta framtíðini. Vit byggja skip og virkir, vit byggja havnar og vegir. Vit geva tí uppvakandi ættarliðnum bestu útbúgving. So langi er alt í lagi. Vitanina og kunneleikan havi eg nevnt fyrr, hann hava okkara veiðimenn.

Men vit hava ongar skógir, ongan málmi í fjøllum, onga olju í undirlagnum, onga biliga fossamegi. Okkum trýtur rávøru til tað framleiðslu sum geva skal vinningin og arbeði til arbeiðsvilligar hendur. Men her er tað, at vit hava kunnað troyst havisins rikidomi víða um. Hevur misseydnast í einum stað, so hava menn okkara funnið onnur mið sum bragdaðu, tí möguleikarnir hava verið margfaldaðir.

Verða vit at eiga hesar mögu leikar, so er útlitið ljóst, og menn okkara kunnu fara til verka í góðum treysti. Men verða hesir möguleikar skerd-ir, Verður lagað upp í dynnar fyri eystan og vestan og fyri norðan og fyri sunnan, so minka hesir möguleikar munandi. Tá verður tað aktiv okkara, sum var vitan og kunneleiki lítið verd. Um tað verður at fara fram ein inngyrdingur politikkur, har tann sterkasti fær størsta porfitt, tá minkar munandi okkara lutur, tá minka munandi okkara möguleikar. Tá áttamannafarið, sum seinast í fyrru old sang svana-sang sin, aftur skal verða áliti.

Men hesa leið og hesum útvíkingi eru vit ikki einsamall-ir harrar yvir. Men vit eru við í leikinum. — Her ræður um at flyta leik við umhugsni. Her eigur ikki at verða farið fram eftir fummum. Men megu vit politikkara ikki taka fiski-menn okkara á bóli. Og hvat siga so fiskimenn sjálvir?

Ja, teir siga ikki so nógv. Tað liggur kanska meiri til politikkarar at siga í meira lagi og hugsa í minna lagi. Men hvat hugsa so fiskimenn, sum siga í minna lagi. Hvusu meta teir um framtíðina? Hetta hevði havt týðning fyri okkum politikkarar at vita.

Stundum tá eg sit heima og lurti eftir tíðindunum í útvarpinum, so verður nakað so: »hetta vóru tíðindini, nú fáa vit lætt lóg, ella nú fara vit upp á gólvíð, ella nú kemur poppurin».

Tá hugsi eg mangan, kundu tit ikki heldur latið menn skift

ord um ymisk samfelagsmál. Fiskiskap, idnað, útróður, lang-farafiskiskap, laksaveiðu, síl-aveiðu, skipsbygging, skipastøddir, veiðihættir, fiskaviðgerð, solumarknaðin, figgingarskipanir og líknandi. Troling á land-leiðini og alt hetta sum fólk á bygd hugsa um, liva í og liva av og tosa um.

Ella er Havnin so langt burtur frá Føroyum, at tað sum livir og rorist í fólkinum er fjart og fremmant fyri tí parti av fólkinum, sum hevur við kulturliv og líknandi at gera.

Tað stendur í lögmanrøðuni, at skipaflothin er vaksin við umleið 4.000 tons. Av hesum eru tey flestu størri fiskiskip og í tonsum nógv tann størri parturin. Nýggjanin av fiskiskipaflothanum er nær um allur roknaður til fjarleiðir við nýmótans fiskireiðskapi, har slitið er minni og úrtøkan størri. So eftir hesum at rokna, so rokna fiskimenn sjálvir við, at har verða möguleikarnir størst-ir, um so er at veiðimöguleikarnir ikki verða skerdir.

Um tað er tilfældigheit ella tað er út frá metan og umhugsan, veit eg ikki. Men eg havi lagt til merkis, at bygdur sum eru útróðrabýgdur næstan útav, ikki hava hætta sær undir bygging av nýggjum útróðrabátum yvir 30 tons. Til domis Klaksvík, har er nokk ongin bátur bygdur til útróður omanfyri 30 tons tey seinastu 10 árini. Ella ein bygd sum Lørvík, har er ongin bátur bygdur til útróður omanfyri 20 tons tey seinastu 15 árini. So má ein spyrja: Hava hesir skilæm- og ágrýtnu veiði- og útróðramenn funnið fram til, at tað ikki er møgulegt at fáa nýggjan bát at bera seg til útróður omanfyri 20 tons? Tí hesi 10 til 15 árini er ein ríð av bátum og skipum — bygdur til fjarfiskiskap. Er hetta fiskimansins metan av framtíðini? og meta fiskimenn okkara rett, ella eru teir skilaloysingar.

Innan fiskivinnuna má fara fram ein nýskipan úttan steðg, tað er tí av týðningi, ikki at mistaka seg á hesum oki.

Í lögmanrøðuni verður sagtur ein hópur um skipasmíð. Hetta kemur kanska av, at líka undan ólavssøku komu tvær skipasmíðjur í gjaldstrupuleikar, so hetta mál var sera aktuelt líka tá.

Lögmaður er av teirri áskoðan, at um færoysku skipini skulu kunna verða viðgjørd og umvæld á færoysku skipasmíðjunum, so er neyðugt at teir eisini takast við nýbygging av skipum.

Um henda metan lögmannsins er rott, eri eg ikki forur fyri at siga. Men vit hava her í tinginum stóra fyri skipasmíðju, sum eisini hevur bygd nýggj skip, og hann hevur fleiri ferðir sagt her á tingi, at so gott sum allar nýbygningar á hesi skipasmíðju, hava givið undrskot í milliónum.

Tá vit hövdu Skála Skipasmíðju til viðgerðar fyri í ár, fingi vit at vita, at særskip-ini, teir enn byggja geva felag-

Jr. Fr. Øregaard

num einar tvær til triggjar milliónir í undirskoti. Og taka vit so Vestmanna Skipasmíðju, ja so er myndin enn verri har. Hvussu teir komu frá tí við fyrsta bátinum (Siapanum) veit eg ikki, men hesir báðir seinru geva skipasmíðjuni eitt undirskot uppá í minsta lagi eina milljón til hvønn bátin. Vøru hetta nú stór skip, so segði ein millión ikki so nógv. Men kontraktprisin var 1.500 fyri Thomas Nygaard og 1.560 fyri Hvannasundsbátin, so ein millión í undirskoti av so lítillum talið, er neyvan møgulegt at retta aftur.

Í hesum fori verður tað landskassin — tað vil siga vit øll, sum gjalda munin. Men hetta verður neyvan gjørt einaferð afturat. Hvadan skal so undirskotið gjaldað? Ja tað er ikki fleiri stöð at fara eftir pengunum. Tað verða umvælingarnar, sum skulu gjalda nýbygningarnar. Hetta er ikki sjálvsagt, at so skal verða, at undirskoti av einum nýbygningi skal gjaldað av honum sum fær skip sitt umvælt.

Men er tað nú ikki mögulegt at byggja skip í Føroyum til ein prís sum raksturin av sama skipið er forur fyri at bera? Og tað er tað ikki í dag. Tí skuldu hesir báðir nýbygningarnir á Vestmanna Skipasmíðju verið seldir til tann prís, tað hevur kostað at bygt teir + eitt dekningsb'drag til Skipasmíðjuna, so kostaðu teir umleið 2,8 millión, og tá kláraðu teir ikki at goldið rentu og avdrátt av skuldini.

Tað sum eg vil lýsa eftir í hesum máli er: Hvussu eru hesar skipasmíðjur útgjøgdir við amboð? Hava teir nýmótans útgjøg so teir kunnu framleiða effektivt og rationelt? Fær mann'ingin — skipasmíðir og teknikarar tað útbúgving, sum neyðug er fyri at nýta nýmótans amboð á hentasta hátt? Og er leiðslan for fyri at leggja arbeði so til rættis, at øll arbeiðstíð verður uppá besta máta?

Í øllum idnaðarlondum fáa arbeiðsmenn innan idnaðin eftirútbúgving. Tí millum ár og dag kemur so nógv nýtt fram innan tað tekniska okið, at hann, sum skal fylja við og hava hollasta kunneleika til tey mest nýmótans amboð, má alla tíðina fáa vitan um hetta. Tað, at ein tók sveinaprøgv fyri 20 árum síðan, sigur næstan onki, um so er at tað var